

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר ישראל הרצוג שליט"א

נזיר ד. - בענין נזיר שמשון

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- הרמב"ם כתב דאין התרה לנזיר שמשון כי "נזירות שמשון לעולם היתה". וצ"ע, דהרי גם נזיר עולם חל על הנזיר לעולם, ואעפ"כ יש לו התרה!
- הגרי"ז דייק מלשון הרמב"ם שנוזיר שמשון אינו אלא מין של נזיר עולם ולא "נזיר גמור". וצ"ע, דא"כ הא"כ מצאנו בנזירות שמשון חומרות שלא נאמרו בנזיר עולם – כגון מה שאסור לו להקל שערו בתער אפילו פעם ב"ב חודש. ועוד, אם נזיר שמשון אינו "נזיר גמור", אמאי לא ילפינן מנזיר שמשון שיש נזירות לחצאין?
- ביבמות ה. לא רצו ללמוד דעשה דוחה ל"ת ועשה ממה שמצורע מגלח שערו אע"פ שהוא נזיר, דמה לנזירות שישנו בשאלה. וצ"ע, דהא אף נזיר שמשון, שאינו בשאלה, מגלח אם הוא מצורע!

1. משנה וגמרא נזיר ד. – ד: וז"ל, "משנה הריני כשמשון כבן מנוח כבעל דלילה כמי שעקר דלתות עזה כמי שנקרו פלשתים את עיניו הרי זה נזיר שמשון:
משנה מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער ומביא שלש בהמות ואם נטמא מביא קרבן טומאה נזיר שמשון הכביד שערו אינו מיקל ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה:
גמרא... נזיר שמשון הכביד שערו אינו מיקל בתער ואינו מביא קרבן טומאה, קרבן הוא דלא מיייתי אבל נזירות חיילא עליה, מני מתני' לא רבי יהודה ולא ר"ש דתניא ר' יהודה אומר נזיר שמשון מותר ליטמא למתים שכן מצינו בשמשון שנטמא ר"ש אומר האומר נזיר שמשון לא אמר כלום שלא מצינו בשמשון שיצאת נזירות מפיו מני אי ר' יהודה האמר אפילו לכתחילה ומתניתין קתני אם נטמא אי ר' שמעון האמר לא חיילא עליה נזירות כלל, לעולם ר' יהודה היא ואידי דקתני גבי נזיר עולם אם נטמא תנא נמי גבי נזיר שמשון אם נטמא....
 ונזיר עולם היכא כתיב, דתניא רבי אומר אבשלום נזיר עולם היה שנאמר ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון, ומגלח אחד לשנים עשר חדש שנא' ויהי מקץ ימים לימים ויליף ימים ימים מבתי ערי חומה מה התם י"ב חדש אף כאן י"ב חדש, ר' נהוראי אומר מגלח אחת לל' יום, רבי יוסי אומר מגלח מערב שבת לערב שבת שכן מצינו בבני מלכים שמגלחים מע"ש לע"ש."

ותוספות ד: ד"ה קרבן הוא דלא מיייתי, וז"ל, "פירוש נזיר שמשון, אבל נזירות חייל עליה, כלומר לענין שאסור לטמאות למתים לכתחילה."

2. רמב"ם הלכות נזירות פ"ג, וז"ל, "יג שמשון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה, וכיצד היה דינו היה אסור ביין ואסור בתגלחת ומותר להטמא למתים, ודבר זה הלכה מפי הקבלה:
יד לפיכך מי שאמר הריני נזיר כשמשון הרי זה נזיר מן התגלחת ומן היין לעולם ואינו מגלח כל שנים עשר חדש כשאר נזירי עולם ומותר להטמא למתים, ואם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון אינו נזיר, ומי שנדר נזיר כשמשון אינו יכול להשאל על נדרו שנזירות שמשון לעולם היתה."

3. חידושי גרי"ז נזיר ד: וז"ל,

"שם בגמ', מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון וכו' הכביד שערו אינו מיקל בתער. וברמב"ם (פ"ג הלי"ד) כ' וז"ל, לפיכך מי שאמר הריני נזיר כשמשון הרי זה נזיר מן התגלחת ומן היין לעולם ואינו מגלח כל י"ב חודש כשאר נזירי עולם עכ"ל, ומשמע דזה דנזיר שמשון אינו מיקל אחד לי"ב חודש הוא חידוש בנזיר שמשון דשאני בזה משאר נזיר עולם, ולכאורה הרי נזיר שמשון ונזיר עולם ב' מיני נזירות חלוקות שדיניהם חלוקים ומ"ש נזירות שמשון להיות בה הדין שמיקל בתער, ומהרמב"ם משמע דהוא חידוש דין בנזיר שמשון.

ונראה עפ"י הרמב"ם (פ"ג הלי"ב) דכתב וז"ל, ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב שהנזיר לזמן אסור לגלח עד סוף ימי נזירותו שנא' כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו עד מלאת הימים ונזיר עולם אם הכביד שערו מיקל בתער וכו' ומביא קרבנו ג' בהמות כשיגלח עכ"ל, ומשמע דלשיטתו החילוק בין נזיר עולם לנזיר סתם הוא לא בעצם קבלת הנזירות, דנזיר עולם נזירות אחרת היא לגמרי, אלא ס"ל דכל נזירות שאין זמנה קצוב וחלותה לעולם בזה נאמרה ההלכה דנזיר עולם.

והנה בהי"ג כתב וז"ל, שמשון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה וכיצד היה דינו היה אסור ביין ואסור בתגלחת ומותר להטמא למתים עכ"ל, ומשמע מדבריו דנזירות

שמשון אינה מין נזירות אחרת לגמרי, שהרי כתב שמשון לא היה נזיר גמור משום שהיה מותר להטמא למתים ולא היה עליו כל דיני נזירות, הרי דנזירות שמשון דמי לשאר נזירות אלא דלא היתה נזירות גמורה וכיון שכן נמצא דגם נזירות שמשון כיון דדין חלותה היא לעולם הרי גם היא בכלל נזירות עולם והיה באמת צריך להיות כהא דאמר הרמב"ם שאינו מגלח כשאר נזיר עולם כל ימי י"ב חודש.

ובתוס' כתבו דנזיר שמשון ליתא בשאלה והביא מגמרא מכות (דף כ"ב ע"א), והנה משם אינו ראה כ"כ וכמשי"כ רש"י שם דנזיר שמשון ליתא בשאלה משום שהמלאך הזהירו וזה שייך רק בשמשון עצמו אבל במי שמתפס עצמו בשמשון שזהו כבר ע"י פיו צריך להועיל שאלה, ואמנם מפורש לקמן (דף י"ד ע"א) דנזיר שמשון ליתא בשאלה. ולא נתבאר הטעם למה, וברמב"ם כתב (שם הלי"ד) הטעם משום דבנזירות שמשון לעולם היתה, ואינו מבואר וכי על נזיר עולם לא תועיל שאלה.

ונראה דהא דשאלה מועלת בכל מקום הוא דין בנדר שמועיל שאלה עליו ובע"כ הוי היסוד דנדר ישנו בשאלה... וזהו מה שכתב הר"מ שבנזיר שמשון ליכא (כלל) הדין שיועיל שאלה והיינו [משום] ד"נזיר שמשון לעולם היתה", שכך נאמרה ההלכה דנזיר שמשון דתהיה לעולם ולא תועיל בה שאלה."

4. משנה וגמרא נזיר ג: וז"ל, "משנה הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגים ומן

התגלחת ומן הטומאה, הרי זה נזיר וכל דקדוקי נזירות עליו.

גמרא מתני' דלא כר' שמעון; דתניא, ר"ש אומר אינו חייב עד שידור מכולם, ורבנן אמרי אפילו לא נזר אלא בחד מנהון הוי נזיר."

6. שערי יושר שער ב' פרק ט', וז"ל,

ועתה יתבאר ננו מה דיש לחנך ענין זה של תגרש ומתנה שיחול שעה אחת קודם מיתתו לענין של התרת חכם בנזיר וסתירת נקיים ע"י ראית דם וכדומה, דהנה דין התרת נדרים ע"י שאלת חכם אין התרת חכם כחזרר הדבר ומגיד להשאל שכבר ה' נטל הנדר למפרע אלא שהתרתו גורמת את עולם, ההיתר כמו שציאר הרא"ש צ"פ הגודר מן המנושל דברי הירושלמי, דז"ל ואלו נדרים מה את עניד להון כדנר. שיש לו מתירין או אין לו מתירין מסתברא מי ענדין כדנר שיש לו מתירין התני תינו חכם עוקר את הנדר מעיקרו כלומר וכיון שעוקר מעיקרו נמלץ שלא נאסר מעולם ולא הוי כדנר שיש לו מתירין אחרי אין עוקרו אלא מחלן ולהנצל כלומר עיקר העיקור מחלן ולהנצל שהרי ה' אסור עד עתה ויאעפ"י שעוקרו מעיקרא, מ"מ ה' אסור עד היום

הילכך חסוד דנר שיש לו מתירין. עכ"ל. ומשו"ה כשאלו דנים עתה בנזיר לספק שאל על טירותו ותתבטל הטירות אלו מסופקים נעתיד שאל יהי מקרה שתגרום ציטול הענין מה שהוא צמאיאות עכשיו והוי כמו שה' לנו ספק עכש' אם נטלה הנזירות או לא דמוקמינן על חזקת טירותו כ"כ נכה"ג אף שהספק עכש' נא ע"י ספק של מקרה נעתיד נאופן שעל העתיד ליכא דין חזקה ולא הוכרע ע"ס הספק, אצל מה שנוגע לדון בשל עכש' שפיר מוקמינן על חזקתו כיון שספק זה של עכש' אינו רק כמתילד מחמת מקרה עתידה אלא הוא דנר שעצמות המקרה העתידה גורמת שהתרת החכם הסתור הנזירות למפרע, וכן לענין דין נקיים מה

7. צפנת פענח הל' נזירות פרק ג' הלכה י"ד, וז"ל, "והנה אפשר לומר דהטעם דלא מהני שאלה [בנזיר שמשון] דבאמת זה מבואר דכל דבר דאין לו קץ הוה כאילו לא התחיל כיון דאין שום נפקא מינה בזמן שנוהג כיון דלעולם הדבר חל עליו, וא"כ למאי דקי"ל בנדרים דף צ' דאין חכם מתיר עד שיחול הנדר ע"ש א"כ כאן הוה כמי שעדיין לא חל, וזהו כוונת רבינו במה שכתב שנזירות שמשון לעולם היתה, וא"כ יהיה נמי לענין הפרה דשפיר יכול להפר."

8. מאירי נזיר ד., וז"ל, "נזיר עולם הוא שנדר ואמר הריני נזיר לעולם או כל ימי חיי, ודינו שכל שהכביד שעריו יותר מדאי רשאי להקל בתער עד כמה שירצה ובלבד שלא יגלח מכל וכל, וכן דוקא משנים עשר חדש לשנים עשר חדש."

9. גמרא יבמות ה., וז"ל, "אתיא מראשו דהך תנא; דתניא ראשו מה ת"ל? לפי שנאמר (במדבר ו') תער לא יעבור על ראשו, שומע אני אף מצורע ונזיר כן, ת"ל ראשו. איכא למיפרך מה לנזיר מצורע שכן ישנו בשאלה, דאי לא תימא הכי, הא דקיימא לן דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ליגמר מנזיר! אלא מנזיר מ"ט לא גמרינן? דאיכא למיפרך שכן ישנו בשאלה, ה"נ איכא למיפרך שכן ישנו בשאלה."

10. קרן אורה ביבמות שם, וז"ל, "ונראה עוד דהא דאמרין בגמרא דאי לאו דנזיר ישנו בשאלה הוי גמרינן מינה לעלמא הוא לרווחא דמלתא, דאי לא תימא הכי אם כן למ"ד אין שאלה בהקדש הוא הדין דאין שאלה בנזירות, כדאיתא בנזיר (ט' ע"א), והשתא למה לן קרא אליבייהו דמילה דוחה צרעת, הא בלא"ה קי"ל בעלמא דעשה דוחה ל"ת ועשה."